



FÁBIÁN LÁSZLÓ

Az ellentmondások embere

meg sem találtak nemsokára

Ágh István

Sok mindent el tudtam képzelni Pete Gyuriról, az hogy meghalhat, utoljára jutott volna eszembe, hiszen annyiféle módon igyekezett ártani egészségének, amennyit felsorolni is nehéz lenne, beteg azonban sosem volt, azt gondolhatta az ember, vas szervezete van, egyszerűen leperegnek róla vírusok, baktériumok, bacilusok, mindennemű mikrobák, amiknek támadásait közönséges halandók gyakran a legjobb patikákkal sem bírják elhárítani, ám az ő közismert „védőitala” – úgy tetszik – valóban megóvta ilyesféle csapásoktól, noha sok minden mástól pedig nem, indulataitól, fölületességeitől, netán szervezői következtelenségeitől, hanyagságaitól semmi esetre;

ellentmondásainak talán legszembeötlőbbje, hogy nem volt íróember, kifejezetten szerkesztői alkat volt (nem példa nélküli a magyar irodalomtörténetben), írásra nem is nagyon szánta el magát, holott egyáltalán nem arról van szó, mintha nem tudott volna fogalmazni, éppen ellenkezőleg, szóban akár parádés kifejezőkészséget tudott csillogtatni, ha a téma vonzásába került, tudott rögtönözni, papír nélkül összeszedetten, komponáltan beszélni, aminek jó párszor tanúja lehettem, ezek közül egy ikervári kiállítás megnyitó ötlik most emlékezetembe: Schrammel Imre munkáinak bemutatóját konferálta föl egy nyári vasárnap délelőttjén, enyhén imbolyogva állt a közönség előtt, két markát maga előtt feszesen összeszorította, egyetlen pillanatra sem nyitotta szét, akadozás, de még csak elvétel nélkül – értelmesen tagolva – elmondta véleményét (tulajdonképpen ajánlatát) a szobrászról és műveiről olyan biztonsággal, hogy szövegét akár komolyabb korrekciók nélkül közölni lehetett volna, közben azonban – szemben álltam vele, jól láttam – úgyszólván vizet facsart ökleiből, kis tócsa jelezte a parkettán; mindebből a közönség jószerivel mit sem vett észre, elvárásolta őket a beszéd tiszta logikája, nívója –

azt hiszem, alaptermészeténél fogva rendíthetetlen kétkedő volt, nagyon nehezen hajolt meg érveknek is, makacsul hitt önmagában, illetőleg ugyanolyan makacssággal hitt egynéhány barátjában, flegmán odavetett ígéreteiket készpénznek vette, jóllehet, szerkesztőként megtapasztalhatta, hogy a szerzők jelentős része nem a pontosságáról híres, hogy a lapleadás pontosságáról esetleg zavaros fogalmai vannak, minden kése-delmeskedés veszélyezteti a megjelenés biztonságát, hiszen a nyomda nem pusztán azt az egyetlen kiadványt készíti, tehát ütemterve van, amihez a szerkesztőségnek kell alkalmazkodnia, a fordítottja általában nem szül jó vért (és akkor még a terjesztés kívánalmairól nem ejtettem szót); nos, Gyuri képes volt visszatartani az összeállított anyagot mondván: ide még Bella Pista ígért egy verset, azt megvárjuk! rajta kívül mindenki tudta, a vers nem érkezik meg, egyébként is éppen olyan jó lesz a következő

számba, ha mégis, a leadás, következőképpen a megjelenés, a terjesztés késett, olykor akár egy hónapot, a rendszertelenség pedig nem a legjobb ajánlója egy periodikus sajtóterméknek –

azaz Pete az a jóérzékű, viszonylag biztos ízlésű szerkesztő volt, akiben mindez nem társult a menedzseri következetességgel, rendszeretettel (általánosságban sem vonzották a rendezett viszonyok), bizonyos dolgokat fátumként élt meg, tudatát szerette volna elrekeszteni előlük; érdekes, számomra kissé érthetetlen, ez az elrendeltség másokban is realitásként talált elfogadásra; egy alkalommal Ágh István mondta Gyuri után érdeklődve: tudod, ilyen a szerkesztői sors: sokszor és sok szerzővel kell leülnie kézirat ügyben a szerkesztőnek, sok fröccs elfogy –

akik fölültesen ismerték, alighanem úgy vélhették, Pete Gyuri tájékozódása sokkal inkább szóbeli forrásokra hagyatkozik, semmint írásos dokumentumokra, az ő elbeszéléseiben az irodalom, a művészetek, de a politika is mesélhető eseménysorokban, legendákban, adomákban, olykor szinte apró mítoszokban jelent meg, mindig színesebben, és elnagyoltabban egyúttal, mintha írott, hiteles információból származnék, ám csupán arról volt szó, hogy a szerkesztő ilyenkor élte ki a magában visszafojtott alkotói hajlamot, de többnyire megalapozta tájékozódását, képben volt a valószínű eseményekről (sarkított reakcióit hasonló valóságként intonálva), kiváltképpen büszke volt történelmi ismereteire, néha megszellőztette terveit, amik várják, ha megszabadul a lapszerkesztés terhétől; ugyanakkor a lapszerkesztést legfőleg azért volt hajlandó háttérbe szorítani, hogy könyvszerkesztéssel, könyvkiadással válthassa föl, és az ad hocnak tetsző ötletek időről időre telitalálatok lettek, hadd utaljak csak László Gyula, Mészöly Miklós, Hamvas Béla, Jacques Derrida vagy a Magyar Műhellyel egyéb közös munkáira, de Határ Győző műveinek befogadására szintén, ami mindenképpen a naprakész figyelmet, a kurrens érdeklődést mutatja –

az említett szerzők kiválasztása tehát igencsak biztos aktualitás érzéket tanúsít; a munka azonban – sajnálatos módon – a megjelenésig tartott, a terjesztésre már nem futotta a lendületből, holott ezekből a kiadványokból egy élelmes kiadó korántsem csak szellemi hasznot, de anyagi megbecsülést is szerezhetett volna, ám a kész példányok többsége nemigen jutott ki a nyomda területéről vagy éppen gazdátlanul kallódott, a könyvesboltok polcait aligha terhelték (évek múlva viszont antikváriumokban hajkurászták egyesek a legjelentősebb kiadványokat, ha valamilyen módon tudomásukra jutott létezésük); Gyuri büszke volt kiadói tevékenységére, noha a menedzser ezúttal sem működött; Határ Győző sóhajtotta el nekem bánatát: az egyik legtöbbet publikált határon túli szerző vagyok, egyúttal a legkevésbé olvasott –

jellegetes Pete-mentalitás ez a *laissez faire*, lényegében az a fatalizmus áll mögötte, miszerint a dolgok megoldódnak maguktól, ha mégsem, akkor azt úgysem lehetne elintézni; noha csak aláhúzza azt az ellentmondásosságot, ami Gyurit jellemezte, hiszen vérmérséklete többnyire arra buzdította, vegyen részt mindenben, ami csak körötte – közelebb-távolabb – folyik, aktivitása tetőpontján meggyőződéssel hitte, képes bármilyen problémát megoldani; remekül kamatoztatta ezt a hitét a rendszerváltoztatás körüli lényeges viták becsatornázására a lapba (Csengey–Balassa

ütközet), mihelyst azonban a konfrontációk rejtettebbek, netán simábbak lettek, érdeklődése megcsappant, figyelme ugyan nem lankadt, de hagyta, járják a dolgok a maguk útját, ő majd vigyáz a magyar irodalom krémjére, jó szívvel várja kedves szerzői jelentkezését, illetőleg az általa favorizáltakat örömmel fölkereste –

az utazás lételeme volt, mindig talált rá indokot, hogy vonatra szálljon, vagy meggyőzzön egy-egy autós barátot, életbe vágó fontosságú útvjáról, fontos vendégek kényeztetéséről; és – persze – azonnal, még csak telefonelőzetest sem kockáztatva, nehogy hárítható legyen; végtelenbe nyúló fölösleges autózásokról többen beszámolhatnának, értelmetlenségükkel csupán kieszközöljük nem volt tisztában, vagy éppen nagyon is: személyes mozgásszabadságát tágítandó –

méltányolható lett volna ez a szabadságvágy, ha nem az önzés táplálja, valahogy azonban úgy érezte, vezetőként kijár neki ez a csekélyke szolgáltatás, amely jobbra végeérhetetlen várakozásokra kényszerítette fuvarosát, a kalandozás szenvedőjét; volt valami elfogadhatatlan részvétlenség benne, amit fölényskedéssel tetőzött, rosszabb pillanataiban pedig az otromba parancsolgatástól sem riadt vissza, mindezek sokakat idegenítettek el tőle, holott szenvedélybetegsége nyilvánvaló következménye volt, ámbár sosem ismerte volna el magáról gyöngeségét, amely nyilvánvalóvá tette autoriter érzéketlenségét, finomabban szólva: személyiségzavarát (magam a rendszerváltás előtti minisztériumi státusából – irodalmi osztály –, abból ahogyan bizományba kapott szinte ifjan egy lapot, vezettem le, mondjam úgy: hivatali ártalomként) –

ám azt a lapot – kétségkívül – megcsinálta –

az ellen a lap ellen senki annyit nem vétett, mint hanyagságával, fölületességével, nemtörődömségével éppen ő, aki legszétszórtabb pillanataiban is hitte, mindezt a lap érdekében teszi; hogy rombolta saját és lapja renomóját, eszébe sem jutott; ráadásul ugyanazzal az elánnal tette, amivel mindenbe belefogott (a kalandos sorsú Vas megye lexikon), vagyis az önkritika hiányzott belőle leginkább, noha önellentmondásait ez tehetné volna rendbe –

nem találkoztam még emberrel, aki annyira ódzkodott volna a rendtől, a rendszerességtől, mint ő, ennek ellenére az általa olyannyira kedvelt „utolsó pillanatban” (állította: ugyanolyan, mint az első vagy a többi, ami – sajnos – logikailag sem igaz) valahogy (gond ez a valahogy) nagyjából előállt a produktum – olykor szármalmas tördeléssel, slendrián helyesírással, miképpen a kiadott könyvek hasonló minőségben –

és mégis, és mégis... Pete György jelenség volt a megye és Szombathely közéletében, igazi teremtménye, alkotása talán szerkesztői mítosza, aminek igazságmagvához – remélhetőleg – az irodalmi utókor majd igyekszik hozzáférközni, mi, akik ismerjük, megrendülten gondolunk eltékozolt tehetségére, hihetetlen energiáira, amelyek valóban formátumos szerkesztői rangra predesztináltak...